

سقط جنین ناشی از زناى به عنف و اکراه

علیرضا میلانی^۱ و نفیسه باقری^۲

۱دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اسلامشهر، تهران، ایران

۲دانشگاه آزاد اسلامی، واحد الکترونیکی، تهران، ایران

چکیده

سقط جنین همواره نزد صاحب‌نظران حقوق جزا به عنوان یکی از موضوع های اساسی حقوق کیفری مطرح بوده است. سقط جنین یک از راه های جلوگیری از تولد ناخواسته کودکان، که از جانب والدین آنها صورت می‌گیرد. سقط جنین در جوامع مختلف شرایط خاص و ویژه خود را دارد همان طور که در قانون کشور ما که مطابق شرع اسلام می باشد سقط جنین جرم انگاری شده و برای انجام آن نیز مجازاتی را نیز در نظر گرفته اما به مرور زمان سقط جنین درمانی را تحت شرایط قانونی پذیرفته است که البته داری کاستی هایی می باشد از جمله عدم در نظر گرفتن سقط جنین ناشی از زناى به عنف و اکراه که در ادامه به آن اشاره خواهیم کرد. از طرفی، برخی از فمینیست ها این پدیده اجتماعی را به طور مطلق پذیرفته و معتقد به آزادی بی قید و شرط آن هستند. در این نوشتار پس از تعریف سقط جنین و بررسی انواع آن، خلاء های قانونی موجود نسبت به شرایط مادر و فرزند و ارائه راه کار هایی در این زمینه پرداخته خواهد شد.

واژه‌های کلیدی: سقط جنین / سقط درمانی / باروری ناخواسته

۱- مقدمه

سقط جنین یکی از راه کارهای جلوگیری از تولد ناخواسته ناشی از روابط جنسی افراد و همچنین جلوگیری از تولد کودکان ناقص الخلقه و معلول در جوامع می باشد که از جمله مسائلی است که از دیر باز در جوامع بشری مطرح بوده و یکی از موضوعات اساسی نظام حقوق کیفری را تشکیل داده است. به طوری که در قانون «حمورابی» که قدیمی ترین و کاملترین قوانین مربوط به حدود ۴۰۰۰ سال پیش است^۱، از سقط جنین نام برده و برای آن مجازاتی در نظر گرفته است. در ادیان توحیدی نیز سقط جنین منع گردیده و برای حفظ و حمایت از جنین مقرراتی پیش بینی شده است^۲. از جمله ضربه زدن به زن حامله که موجب سقط جنین شود، مورد بحث قرار گرفته و برای مجرم، مجازات پرداخت فدیة نامحدود به شوهر زن مقرر شده است. (نجفی ابرندآبادی و بادامچی، ۱۳۸۱: ۸۴)

از دیدگاه اسلام نیز حرمت حفظ جنین حتی در مراحل اولیه تشکیل نطفه در رحم مادر را مورد توجه قرار داده و آن رامانند یک انسان کامل که دارای حقوقی است، واجد شرایط قرار می دهد. (ماده ۸۵۲، ۹۹۳، ۹۷۶ و ۱۱۰۹ ق.م) مطابق قانون نیز سقط جنین داری مجازات و در صورت آسیب دیدگی جنین، دیه به او تعلق خواهد گرفت. (بند ۲ ماده ۵۵۶ قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۹۲ نیز اشاره ای بر این مطلب داشته است)

جرم انگاری یا جرمزدایی از سقط جنین، یکی از مباحث مطرح در حقوق جنایی بیشتر کشورهاست. در کشور ما نیز قبل از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۵، پزشکان با سابقه و با مهارت سقط جنین را برای حفظ جان مادر یا سلامتی جسمی و روحی یا در موارد تشخیص نقایص جنینی در شرایط بهداشتی، مجاز و قانونی میدانستند، ام باتوجه به شرایط مالی افراد در آن زمان، افراد متمول توانایی سقط جنین بهداشتی را داشتند و افراد با شرایط مالی نامساعد اقدام به سقط جنی غیر بهداشتی و نا مساعد می کردند که به تبع آن مشکلاتی برای مادر و حتی در صورت ناموفق بودن سقط آسیب جدی به جنین وارد می آمد.

پس از پیروزی انقلاب، قوانین سقط جنین سابق ملغی و در سال ۱۳۶۱ قانون مجازات اسلامی دیات، و بعد از آن با تصویب قانون مجازات مصوب سال ۱۳۷۰ در بخش دیات جایگزین آن شد. که در رابطه با سقط با مجوز قانونی سخنی به میان نیامد. البته لازم به ذکر می باشد که مجوز سقط جنین طبق ماده ۶۲۳ ق.م.ا مصوب ۱۳۷۰ تنها در صورت احراز ضرورت برای حفظ جان مادر مجاز است که در این ماده زمان انجام آن گفته نشده که شورای نگهبان در نظریه شماره ۶۰۵۳ مورخ ۶۳/۱۱/۱۹ در صورت دمیده نشدن روح بر جنین جایز دانسته است.

خوشبختانه با بررسی و وجود خلاء های زیاد در سال ۱۳۸۴ قانون سقط درمانی طی ۵۱ مورد اعلام شده توسط پزشکی قانونی کشور به تصویب رسید که با توجه به شرایط مادر و جنین امکان سقط جنین به صورت قانونی فراهم آمد. در قانون مصوب سال ۹۲ نیز در رابطه با سقط جنین جرم انگاری یا جرمزدایی کرده است و در تبصره ماده ۷۱۸ به سقط درمانی در جهت خطر جانی برای مادر اشاره شده و تاکید آن بر پرداخت دیه بوده است.

۱. سقط جنین

علیرغم قدمت این موضوع و انجام این جرم در تمامی دوره ها همچنان در نظام حقوقی ما تعریفی از باب سقط جنین ارائه نشده است و تنها به ذکر مجازات انجام این جرم مبادرت ورزیده و اما با بررسی متون فقهی، تعاریف پزشکی و بررسی معانی لغوی آن می توان تعریفی از آن ارائه نمود.

^۱ در خصوص سال های دقیق سلطنت حمورابی اختلاف نظر است. برخی مورخین تاریخ سلطنت وی را بین سال های ۲۱۲۳ تا ۲۰۸۰ و برخی بین سال های ۲۰۰۳ تا ۱۹۶۱ دانسته اند لیکن نظر غالب بر آن است که بین سالهای ۱۷۰۴ تا ۱۶۲۲ قبل از میلاد سلطنت نموده است. (ر. ک. آشوری، ۱۳۷۶: ص ۹۰)

^۲ ماده ۲۰۹ قانون حمورابی دیه سقط بر اثر ضربه را ده (شاکل) نقره تعیین می نماید(همان، ص ۱۰۱)

۱-۱- مفهوم شناسی سقط جنین

۱-۱-۱ سقط جنین از نظر لغوی

سقط در لغت کلمه سقط در لغت به معنی افتادن، سقوط کردن، انداختن، خارج شدن، از بین رفتن و واقع شدن است. (جوهری، کلمه سقط؛ طریحی، ج ۲/۲۸۶) ابن منظور گفته است: سقط یسقط سقوطاً در لغت به معنی افتادن، انداختن و واقع شدن است.

جنین در لغت به معنای هر چیز پوشیده و مستور است (معین ۱۳۶۰، ج ۱، ص ۱۲۴، عمید، ۱۲۸۶، ج ۱، ص ۷۰۸؛ بستانی، ۱۳۷۰، ص ۳۰۶) و چون نطفه توسط زهدان مادر پوشیده شده و پنهان است، جنین تلقی می شود.

۱-۱-۲ سقط جنین از نظر حقوق ایران

در قوانین جزایی ایران قبل و بعد از انقلاب اسلامی تعریفی از سقط جنین ارائه نشده است. اما با توجه به مواد قانونی می توان آن را چنین تعریف کرد: «سقط جنین از نظر حقوقی به انجام هرگونه عمل مجرمانه ای که موجب وقفه در سیر طبیعی بارداری و از بین رفتن قابلیت حیات جنین در بیرون یا داخل رحم بشود، اطلاق می گردد.» (رزمساز، بابک، بررسی فقهی و حقوقی سقط جنین، ج اول، تهران ۱۳۷۹)

در تعریف دیگری از سقط جنین چنین آمده است: «سقط جنین یا سقط حمل عبارتست از: اخراج عمدی قبل از موعد جنین یا» حمل به نحوی که زنده یا قابل زیستن نباشد و یا منقطع ساختن دوران طبیعی بارداری (گلدوزیان، ص. 169 «

۱-۱-۳ سقط جنین از نظر فقها

عبارت است از اقدام به خروج غیر طبیعی حمل قبل از موعد طبیعی وضع حمل توسط مادر یا غیر او، به نحوی که حمل خارج شده از بطن مادر، زنده نباشد یا فاقد قابلیت زیستن باشد (موسوی بجنوردی، ۱۳۸۴، ص ۴۶)

در شرع اسلام حیات جنین از هنگام استقرار نطفه در رحم زن و آغاز مراحل رشد و تبدیل شدن آن به علقه، مضغه، و ... حمایت شده و احکام ویژه ای برای سقط در هر یک از مراحل جنین بیان گردیده است. (سیدجوادی، فانی و خرمشاهی، ۱۳۸۱: ج ۹، ص ۱۹۹) به طوری که مطابق دیدگاه فقها حتی از بین بردن نطفه که آغاز و منشاء خلقت انسان است، حرام و دیه ی آن ۲۰ دینار است. و همچنین در متون فقهی با استفاده از آیات (حج، ۵؛ مؤمنون، ۱۴؛ غافر، ۶۷؛ قیامت، ۳۸) و روایات (عاملی، ۱۴۱۲ ق: ج ۲۹، باب ۲۱، ص ۲۲۹؛ طوسی، ۱۴۱۸ ق: ج ۱۰، صص ۳۳۴-۳۲۵) دوران جنینی به دوران قبل از ولوج روح و پس از ولوج روح تقسیم شده است.

... مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا... (سوره مائده)

ترجمه آیه:

هر کس، انسانی را بدون ارتکاب قتل یا فساد در روی زمین بکشد، چنان است که گویی همه انسانها را کشته، و هر کس، انسان را از مرگ رهایی بخشد، چنان است که گویی همه مردم را زنده کرده است.

۱-۱-۴ سقط جنین از نظر پزشکی

عبارت است از خروج یا اخراج جنین پیش از آنکه قابلیت حیات مستقل داشته باشد یا افتادن جنین قبل از نمو کامل در رحم. البته از نظر پزشکی جنین قبل از شش ماهگی قادر به ادامه حیات مستقل نیست، بنابراین اگر تا قبل از ماه ششم به بعد چنانچه جنین زنده به دنیا بیاید؛ ولی به دلیل نارس بودن زنده نماند، سقط جنین صدق نمی کند؛ زیرا جنین وقتی سقط می گردد که داخل رحم مرده باشد (عباسی، ۱۳۸۳: ص ۶۷). در اصطلاح سازمان پزشکی قانونی نیز سقط جنین عبارت است از: خارج شدن حاصل بارداری از رحم، در حالی که موجود تکوین یافته، قادر به زندگی در خارج رحم نباشد، یعنی ختم حاملگی قبل از آن که جنین قابلیت زندگی مستقل پیدا کرده باشد که معمولاً تا هفته بیستم حاملگی این عنوان قابل تحقق است (قضایی،

۱۳۷۳: ص ۵۳۶). بنابراین از نظر پزشکی مهم این است که جنین سقط شده نتواند مستقل از مادر به زندگی خود ادامه دهد. لذا اگر جنین قبل از موعد از رحم مادر خارج شود ولی با دستگاه های پزشکی مخصوص بتواند آن را زنده نگه دارد، سقط جنین صدق نمی کند.

۱-۵- سقط جنین از نظر فمینیسم

بسیاری از فمینیست ها حیات انسان را محدود به زمان تولد تا مرگ می دانند و احترام آن را نیز در همین محدوده مطرح می کنند، لذا قتل انسان را نیز محدود به کشتن وی در این دوران می نمایند. به علاوه تمام فمینیست ها در این باره که زنان فرو دست هستن و برای آزادی آنان باید استراتژی هایی اتخاذ کرد، هم عقیده می باشد. (منصورنژاد، ۱۳۸۱، ص ۲۴۸) به طوری که برخی از آنان از جمله «شولامیث فایرستون»^۳ علت فرودستی زنان را ظرفیت زیست شناختی آنان برای تولید مثل می داند. (فریدمن، ۱۳۸۱؛ ص ۳۷) بر همین اساس زنان همواره برای تأمین حق کنترل خود نسبت به باروری و داشتن فرزند در صورت تمایل خود، مبارزه کرده اند. (همان، ص ۹۵). بنابراین فمینیست ها سقط جنین را حق خود و آن را خاتمه دادن به حاملگی یا پایان دادن وابستگی جسمانی جنین به مادر می دانند (Beauchamp and Walters, 1999:p.239) زیرا معتقدند زنان مالک جسم خویش هستند و اگر جنین موجود در رحم خود را متنوع آسایش و رفاه خویش یافتند، به سادگی میتوانند وی را به قتل برسانند و قانون نیز از آنان حمایت می کند. (آیت اللهی، ج ۳، ۱۳۸۱: ۱۱۹)

۱-۲- بارداری از دیدگاه زنان

بچه دار شدن بیشترین تاثیر را بر زندگی یک زن میگذارد. بسیاری از نان علاقه یا آمادگی (روحي، عاطفی، شغلی، اقتصادی و . . .) برای بچه دار شدن ندارند.

بخصوص در دوره کنونی که بزرگ کردن کودک امری پیچیده، پرمشغله و پر مسئولیت و البته طولانی مدت تبدیل شده است که زن مسؤل مستقیم آن شناخته می شود. حضور بی موقع یک کودک می تواند تمام برنامه ریزی های فردی و اجتماعی یک زن برای پیشرفت، تغییر، تجربه و موفقیت را ناکام بگذارد و او را در شرایطی قرار دهد که رهایی از آن هزینه های بسیار بیشتری برای او و دیگران در پی خواهد داشت. بنا به داده های سازمان بین المللی پیشگیری ماری (International Marie Stopes) و انجمن اروپایی پیشگیری از بارداری (European Society of Contraception) سالانه بیش از ۸۰ میلیون از ۲۱۰ میلیون مورد بارداری، ناخواسته است. ۲۲ درصد از این بارداری های ناخواسته به سقط جنین می انجامد. به دلیل سقط جنین در شرایط غیر بهداشتی و ناسالم، سالانه ۶۸ هزار زن در جهان جان خود را از دست می دهند. در ایران سقط جنین زمانی قانونی است که ادامه ی بارداری سلامت مادر را به خطر بیندازد یا به تولد نوزادی معلول بینجامد. (شمشیری میلانی، ۱۳۸۶، ص ۲۵۱) تقریباً همه صاحب نظران بر این عقیده هستند که مهمترین دلیل سقط جنین، بارداری ناخواسته است.

شرایط قانونی سقط جنین در ایران همه به بیماری و خطر جانی برای مادر مربوط می شوند. در عمل، ضرورت بخش بزرگی از سقط جنین ها به بارداری ناخواسته و روابط پیش از ازدواج مربوط هستند؛ روابطی که از نظر قانونی «نامشروع» اند و خود جرم محسوب می شوند. زنان برای سقط جنین اغلب از ابزار قانونی که رعایت کامل اصول بهداشتی نیز در آن صورت گرفته باشد استفاده نمیکنند. همین مسائل موجب گردیده تا عرصه بین الملل و عرصه داخلی کشور ها به دنبال راهی برای سامان دهی و بهبود این شرایط بحرانی در قوانین مربوط به سقط جنین باشند. به همین خاطر، در اسناد بین الملل همچون میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی، کنوانسیون حقوق کودک و . . . و اسناد داخلی کشورها، از جمله در ایران (منشور حقوق و مسئولیت های زنان)، تلاش هایی در جهت شناسایی قوانین در این حیطه صورت گرفته است.

۲. انواع سقط جنین از دیدگاه قانون و پزشکی، مجازات وارد بر آن و عوامل موثر بر این امر

سقط جنین بر اساس دیدگاه های مختلف از نظر عنصر قانونی، معنوی و تعریف سازمان پزشکی قانونی انواع و عوامل تاثیر گذاری مختلفی می باشد.

۲-۱-۲- انواع سقط جنین

۲-۱-۲-۱- سقط جنین طبیعی

سقط جنین طبیعی یا غیر ارادی که درصد زیادی از سقط ها به خود اختصاص داده است بر اثر عوامل ژنتیکی، محیطی و تأثیر آنها بر ارگان ها یا به علل های نامعلوم دیگری رخ می دهد. به طوری که ممکن است پیشامد های کوچک در زندگی فرد مانند تشدید احساسات و عواطف شادی بخش یا غم انگیز باعث سقط جنین شود. در این حالت رابطه ی سببیتی بین عمل مادر و بروز این اتفاق وجود ندارد در واقع سقط جنین به صورت طبیعی، عادی و غیر ارادی اتفاق افتاده است. و چون این عمل غیر ارادی و فاقد عناصر عمومی تشکیل دهنده می باشد قابل مجازات نخواهد بود.

۲-۱-۲-۲- سقط جنین جنایی یا اخراج جنین پیش از موعد طبیعی

سقط جنین در این شرایط ممکن است توسط مادر با دستکاری رحم، خوردن دارو و ضربه عمدی انجام شود یا توسط پزشک و اشخاص دیگری غیر از مادر، با ترغیب وی به سقط جنین، ایراد صدمه به وی از طریق ضرب و شتم یا بر اثر خطرات ناشی از قصور پزشکی از قبیل بی احتیاطی، بی مبالاتی، عدم رعایت نظامات دولتی و عدم مهارت صورت گیرد. (عباسی، ۱۳۷۹: ج ۲، ص ۷۱) سقط جنین که مشمول تعاریف سقط جنین طبیعی و طبی نباشد، از مصادیق سقط جنین جنایی است. سقط جنین جنایی ممکن است عمدی، غیر عمدی و خطایی محض باشد.

۲-۱-۲-۳- سقط جنین درمانی

سقط درمانی وقتی ایجاد می گردد که مادر به علت بیماری قادر به ادامه بارداری نباشد، در این صورت با تجویز متخصص، جهت نجات جان مادر سقط صورت میگیرد.

پس از تصویب ماده واحده قانون در سال 1384 ش.، در حال حاضر سقط درمانی با تحقق چند شرط مجاز است:

- وجود جنین در چهارماهگی (قبل از ولوج روح)
- وجود بیماری قطعی برای مادر یا جنین مطابق لیست تعیین شده
- رضایت مادر
- تأیید سه پزشک

متخصص بر وجود قطعی بیماری و 5 تأیید سازمان پزشکی قانونی. در مورد جنین مبتلا به بیمار بهای خاص، لیست تجویز انجام سقط درمانی قانونی، به 51 بیماری اشاره نموده است، اما مبتلایان به بیمار بهای مذکور، به طور طبیعی چند روز پس از زایمان می میرند و سقط آنها تأثیری در کاهش معلولیت های مادرزاد ندارد؛ اما معلولیت های زیادی مثل نابینایی، ناشنوایی، ناتوانایی های عضلانی، منگولیسم و ... وجود دارد که خانواده و نوزاد متولد شده را تا آخر عمر درگیر می کند، درحالی که این بیماری ها در لیست ارائه شده برای سقط وجود ندارد، این درحالی است که می توان با امکانات پزشکی موجود در ایران، بسیاری از بیماری ها را قبل از 4 ماهگی تشخیص و با سقط درمانی از تولدهای با معلولیت های حاد و سنگین، جلوگیری کرد؛ در واقع، رهیافت توسعه و دقت در ارائه لیست موارد مجاز سقط درمانی، جهت کاهش تولد نوزادان معلول ضروری است. البته به نظر می رسد تصویب این ماده واحده نیز خود داری خلاء هایی می باشد و جامعیت کاملی ندارد.

۲-۲- عوامل سقط جنین

سقط جنین ممکن است جنبه های مختلفی داشته باشد که این خود انگیزه های افراد را نسبت به اقدام به این امر را تا حدودی مشخص خواهد کرد.

۲-۲-۱- عوامل فردی

گاهی اوقات سقط جنین دارای جنبه فردی خواهد بود از جمله عوامل تاثیر گذار بر این امر می توان به جنسیت، سن جنینو مادر اشاره کرد. بزه سقط جنین از جمله جرایم اختصاصی زنان می باشد. زیرا معمولاً زنان هستند که از بارداری ناخواسته رنج برده یا برای پنهان نمودن روابط نامشروع خارج از چهارچوب قانونی و ازدواج رسمی و هتک ناموس به عنف اقدام به این امر کرده البته سن مادر نیز در ارتکاب این جرم بی تاثیر نخواهد بود و سقط جنین به طور معمول بین سنین ۲۵ تا ۳۸ سالگی صورت می پذیرد. سن جنین نیز در انجام سقط جنین ثخالت دارد. و بیشتر سقطهای عمدی در ماه اول و عمدتاً سه ماهه اول انجام می شود. (محقق داماد، ج ۵، ۱۳۷۳: ۱۳۲)

۲-۲-۲- عوامل اجتماعی

از جمله عوامل دیگر تاثیر گذار در اقدام به سقط جنین می توان به روابط نامشروع، اشتغال زنان، وضعیت نابسامان اقتصادی، فقر فرهنگی، عدم آموزش کافی افراد با وسایل پیشگیری اشاره کرده که نتیجه آن حاملگی های ناخواسته در کشورهای جهان سوم خواهد بود. (معاونت امور فرهنگی وزارت بهداشت، ۱۳۷۰: ص ۲۳۶)

۲-۳- مجازات سقط جنین در ایران

۲-۳-۱- مجازات افراد غیرمتخصص

طبق ماده ۶۲۳ ق.م: هرکس بواسطه دادن ادویه با وسایل دیگر موجب سقط جنین زن گردد به شش ماه تا یکسال حبس محکوم می شود. و اگر عالماً " و عامداً" زن حامله ای را دلالت به استعمال ادویه یا وسایل دیگر نماید که جنین وی سقط گردد به حبس از سه تا شش ماه محکوم خواهد شد مگر اینکه ثابت شود این اقدام برای حفظ حیات مادر می باشد و در هر صورت مورد حکم به پرداخت دیه مطابق مقررات مربوط داده خواهد د

۲-۳-۲- مجازات افراد متخصص

بموجب ماده ۶۲۴ ق.م: اگر طبیب یا ماما یا داروفروش و اشخاصی که به عنوان طبابت یا مامایی یا جراحی یا داروفروشی اقدام می کنند وسایل سقط جنین فراهم سازند و یا مباشرت به اسقاط جنین نمایند به حبس از دو تا پنج سال محکوم خواهند شد و حکم به پرداخت دیه مطابق مقررات مربوط صورت خواهد پذیرفت.

قانونگذار در ماده فوق برای پزشک، ماما، و ... به لحاظ سمت و شغل آنها مجازات را تشدید نموده است و قائل به شدت عمل خاص شده است زیرا پزشک، ماما، جراح و ... قسم خورده اند و به موجب آن باید حافظ نسل باشند و نه قاتل آنها و مراجعه مردم به آنها ناشی از اعتمادی است که به آنان دارند و بعلاوه اطلاعات و معلومات طبی آنها نیز انجام این جنایت را تسهیل می کند، حتی در مورد اشخاص مذکور در ماده فوق فراهم آوردن وسایل را بطور کلی کافی برای وقوع جرم دانسته است اعم از اینکه شخصاً مباشرت کنند یا با دیگری، بنابراین اگر پزشک و ... دارو یا وسایل سقط را تهیه و در دسترس خود زن که می خواهد سقط جنین کند قرار دهند کافی برای تحقق جرم خواهد بود و عمل مذکور معاونت تلقی نمی شود بلکه جرم مستقلی است.

۲-۳-۳- مجازات سقط جنین توسط مادر

طبق ماده ۴۸۹ ق.م.م: «هرگاه زنی جنین خود را سقط کند دیه آنرا در هر مرحله ای که باشد باید بپردازد و خود از آن دیه سهمی نمی برد.»

مجازات سقط جنین توسط مادر، پرداخت دیه می باشد که طبق قانون یک نوع مجازات تلقی شده است اما به نظر می رسد در اینجا اشاره به سقط جنین قبل از ولوج روح در جنین باشد. البته لازم به ذکر است که سقط های انجام شده در مکان های غیر بهداشتی صورت گرفته و موجب ایجاد آسیب های جدی بر مادران و جنین شده و حتی امکان بارداری مجدد را از مادر گرفته یا منجر به فوت زنان شده است.

۲-۳-۴- مجازات سقط جنین غیر عمدی (شبه عمد و خطای محض)

در صورتی که سقط جنین ناشی از ضرب و جرح عمدی باشد ولی مرتکب قصد نداشته باشد (سقط جنین شبه عمد) و همچنین در موردی که خود ضرب و جرح غیر عمدی باشد مرتکب را نمی توان بعنوان اسقاط جنین عمدی مجازات نمود تنها مجازاتی که درباره او مقرر است همان مجازات ضرب و جرح عمدی به اضافه پرداخت دیه مطابق مقررات می باشد ولی در صورتی که سقط جنین غیر عمدی ناشی از تقصیر راننده وسایل نقلیه زمینی، دریایی و هوایی باشد مقصر طبق مواد ۷۱۴ و ۷۱۵ مجازات خواهد شد. در این مواد قانونگذار برای هر یک از دو صورت وضع حمل قبل از موعد طبیعی که در آن طفل زنده می ماند و سقط جنین مجازات جداگانه ای تعیین نموده است. البته لازم به ذکر است که طبق قانون مجازات اسلامی مصوب مرداد ماه سال ۹۲ مجازات سقط جنین در مواد ۳۰۶، ۷۲۰، ۷۱۸، ۷۱۷، ۷۱۶، ۵۵۶ و ماده ۷۲۱ اشاراتی شده است.

۲-۳-۵- نتایج و پیشنهادها

با توجه به مطالب ذکر شده و بررسی قدمت سقط جنین، شرایطی بر این امر حاکم هست و تاثیر گذاری عواملی منجر به تصمیم گیری مادران به این کار می شود که این عوامل و شرایط ممکن است قانونی یا خارج از چهار چوب باشد. اما در نظرات مختلفی که بررسی شد سقط جنین را به نوعی یک حق برای مادر نظر گرفته شده و از طرفی مطابق مکاتب یا ادیان مختلف از آن جرم انگاری کرده و تحت شرایط خاص اقدام به آن را مجاز دانسته اند. که پیشتر به آنها اشاره شد. در این مقاله نیز اشاراتی به سقط درمانی شد که خود حرکت درست و بجا در جهت جلوگیری از بوجود آمدن کودکان ناقص الخلقه یا عقب مانده و ... می باشد و همچنین در مواقعی که جان مادر در خطر است جهت حفظ جان وی سقط جنین را مجاز شمرده است. اما خلاء هایی در این زمینه وجود دارد از جمله آن میتوان به سقط جنین ناشی از زنا یا به عنف و اکراه اشاره کرد. در صورت هتک ناموس و ایجاد و تشکیل نطفه ناخواسته و بدون رضایت، تکلیفی در این زمینه مشخص نشده است. در قانون مجازات اسلامی برای مرتکبین جرم زنا یا به عنف مجازاتی در نظر گرفته شده است. (تبصره ۲ ماده ۱۱۴ قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۹۲) و (بند ت ماده ۲۲۴)

بارداری ناخواسته ناشی از تجاوز، باری بر دوش زنانی است که در معرض این جرم واقع شده اند این قربانیان تمایلی به نگهداری و حفظ این کودکان نخواهند داشت و تحمل بارداری بر این افراد تحمیل می شود. و حتی ممکن است بعد از تولد این کودکان به شیر خوار گاه سپرده شوند.

وجود این کودکان در زندگی آینده مادر بی تاثیر نبوده و ممکن است یادآور خاطرات حادثه ی رخ داده برای وی باشد و همچنین در شروع یک زندگی عادی مشکلاتی را به همراه داشته باشد.

به نظر می رسد قربانیان در جهت سقط جنین برای پایان دادن به این اوضاع و احوال اقدام کنند. سقط جنین در جامعه اسلامی ما گناه به حساب آمده و در کنار آن یک جرم تلقی می شود که در قانون برای آن مجازاتی نیز در نظر گرفته شده است. و سقط جنین تنها با حصول شرایط خاص امکان پذیر خواهد بود که تحت عنوان سقط درمانی از آن یاد می شود. از

همین رو موجب مراجعه قربانیان به افراد غیر متخصص در این زمینه شده و پیامدهای ناگواری از جمله مرگ مادر، نازایی، عفونت ها و... شود.

سقط جنین بر طبق قانون ما که مطابق با فقه می باشد با سقط جنین مخالف است. اما در صورت وجود شرایط عسر و حرج و با تشخیص نوعی امکان پذیر خواهد بود. (ماده ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۱۰ و ۷۲۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲)

در این نوع از ارتکاب جرم تنها بزهکار و اعمال مجازات برای آن در نظر گرفته شده به نظر می رسد خلاء قانونی موجود در رابطه با سرنوشت این کودکان و شرایط قربانیان این حادثه باید مورد توجه بیشتر قرار گیرد زیرا ممکن است عدم حمایت از این کودکان ممکن است باعث بروز بزهکاری در جهت ارضای عقده های خود شود.

از طرفی ممکن است بزه دیدگان حادثه این پندار را داشته باشد که بر آنها ظلم و تعدی شده و در آخر او محکوم به بزرگ کردن و پذیرفتن کودکی ناخواسته می باشد که این خود موجب بروز عدم اعتماد و حس بی حمایتی برای وی را به دنبال خواهد داشت. همچنین بهتر است حتی درمان این بزه دیدگان به صورت رایگان و با دقت بیشتری انجام گیرد تا فرد اعتماد بیشتری به قانون و حاکمیت پیدا کند.

به نظر می رسد این کودکان متولد شده در آینده از نظر اجتماعی، خانوادگی، سیاسی و ... دچار معضلاتی خواهند شد زیرا تحت عنوان فرزند نا مشروع تلقی می شوند و همچنین مورد حمایت قانون گذار نیز قرار نخواهند گرفت و این موجب سرکوب شخصیتی فرد و به تبع اثرات و پیامدهای خاصه خود را خواهد داشت. و همیشه به عنوان ماحصل یک واقعه ناگوار تلقی و همیشه با چرایی هایی رو به رو خواهد شد و به نظر می رسد خود را مقصر و گناهکار بشناسد.

منابع

۱. آشوری، محمد: «عدالت کیفری»، مجموعه مقالات، چ اول، گنج دانش، تهران، ۱۳۷۶.
۲. حر عاملی، محمدبنالحسن: "وسائل الشیعه"، الطبعة الاولى، مؤسسه آل البيت التراث، قم، ۱۴۱۲ق.
۳. دایرةالمعارف تشیع»، زیر نظر احمد صدر حاج سید جوادی، کامران خانی، بهاءالدین خرمشاهی، چ اول، نشر شهید سعید محبی، تهران، ۱۳۸۱.
۴. رزمساز، بابک: "بررسی فقهی و حقوقی سقط جنین"، چ اول، خط سوم، تهران، ۱۳۷۹.
۵. شمشری میلانی، حوریه: سلامت، ابعاد سلامت و جایگاه سقط جنین در ارتباط با آن، تهران: سمت، ۱۳۸۶.
۶. طوسی، محمدبنالحسن: "تهذیب الاحکام"، تصحیح علی اکبر الغفاری، الطبعة الاولى، نشر صدوق، تهران، ۱۴۱۸ق.
۷. عباسی، محمود: «حقوق پزشکی»، مجموعه مقالات، انتشارات حقوقی، تهران، ۱۳۷۹.
۸. عباسی، محمود: «حقوق پزشکی»، مجموعه مقالات، انتشارات حقوقی، چ دوم، تهران، ۱۳۸۳.
۹. عباسی، محمود: «سقط جنین»، انتشارات حقوقی، چ اول، تهران، ۱۳۸۲.
۱۰. فریدمن، جین: «فمینیسم»، فیروزه مهاجر، چ اول، آشیان، تهران، ۱۳۸۱.
۱۱. فقه تطبیقی بخش جزا (چاپ مشترک انتشارات سمت، دانشگاه تربیت معلم و پژوهشکده) آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی پژوهشکده امام خمینی(ره) و انقلاب اسلامی تهران ۱۳۸۴

۱۲. گلدوزیان، ایرج: "محشای قانون مجازات اسلامی"، چ سوم، مجد، تهران، مرداد ۱۳۸۳. گلدوزیان، ایرج: "حقوق جزای اختصاصی"، چ دهم، دانشگاه تهران، ۱۳۸۳.
۱۳. منصورنژاد، محمد: «مسأله زن، اسلام و فمینیسم (در دفاع از حقوق زنان)»، برگ زیتون، تهران، ۱۳۸۱.
۱۴. معین ۱۳۶۰، ج ۱، ص ۱۲۴، عمید، ۱۲۸۶، ج ۱، ص ۷۰۸؛ بستانی، ۱۳۷۰، ص ۳۰۶.
۱۵. نجفی ابرند آبادی، علی حسین؛ بادامچی، حسین: «تاریخ حقوق کیفری بین النهرین»، چ اول، سمت، تهران، ۱۳۸۳.